



# Metodologie psychologie PSY401

## Přednáška 2 - **DESIGN**

**Ivo Čermák**

**Stanislav Ježek**

# [ Osnova 2. přednášky ]

- Co je design?
- Tradiční designy
  - Experimentální design
  - Korelační design, výběrové šetření
  - Případová studie – kvalitativní, experimentální
- Specificky praktické designy
  - Evaluace
  - Akční výzkum

# [ Co je VÝZKUMNÝ DESIGN? ]

- Převod výzkumné otázky do projektu.
- Design = výzkumná strategie, jak na „to“ půjdeme.
- Slučuje...
  - cíle, účely, záměry a plány
  - praktická omezení místní, časová, finanční, lidská
  - styl badatele
  - preference těch, kdo to platí (Hakim, 1987 in Robson:39)

# [ Tradiční výzkumné strategie ]

- Experimentální design
- Korelační design, výběrové šetření
- Případová studie
  - Kvalitativní výzkum
  - Single-case experimentování

# [ Specificky praktické designy ]

Využívají prvků tradičních designů

- Evaluace

- ověřování programů, postupů, intervencí
- především pro budoucí využití, poučení

- Akční výzkum

- řešení problému „výzkumně“
- především pro vyřešení aktuálního problému, tady a teď

# Experimentování - základy

Když udělám *tohle*, stane se to co myslím?

To, co se stalo, stalo se to **pouze** díky tomu, co jsem udělal?

- **manipulace** nezávislou proměnnou
  - komu + udělám
- **měření** závislé proměnné
- **kontrola** intervenujících (vnějších) proměnných
  - AKT :: fixace, párování, znáhodnění, měření, znalost :: PAS

# Experimentování - říčury

- **Kauzální** usuzování
  - kauzalita je přenositelnější než koincidence
- Ex je **interaktivní**, s důrazem na **kontext**
  - potenciál pro exploraci, kvalitativní analýzu.
- Ex je malý, flexibilní
- Ex je **nenáročný na vzorek**
  - teoretické a replikační zobecňování
- Ex umožňuje nejširší paletu **dg. metod**
- Ex je **náročný na vědění** – zaostření, kontrola

# Experimentování v „terénu“

## Problémy

- Náhodné rozdělení (R:96)
- Manipulace NP
- Etika
- Kontrola spíše pasivní

## Výhody

- Zobecnitelnost (EV)
- Méně reaktivity
- Dostupnost lidí

**PRAVÉ EXPERIMENTY** v terénu zřídka možné

Vždy o nich alespoň zauvažujeme. (R:95 box 4.10, 4.11)

**KVAZIEXPERIMENTY** (R:98)

**EX-POST-FACTO** studie – retrospektivní, přirozené ex. (R:115)



# [ Výběrová šetření ]

Jaký je aktuální stav něčeho?  
Souvisí spolu výskyt různých jevů?

- V psychologii: korelační design, longitudinální
- Fíčury
  - cílem je popis
  - důraz na neintervenování
  - převaha dotazování
  - důraz reprezentativnost vzorku (R:135, zejm. 142)
  - jednorázovost, rozsáhlost
  - široký záběr



# Výběrová šetření – praktické aspekty

- Samo šetření je intervencí
- Problémy self-reportů
  - lidé toho o sobě vědí méně, než si myslíme
  - mezi „řikáním“ a chováním je malá korelace
- Poskytuje info především o tom, jak se věci mají, než o tom, jak je změnit (budík).
- Je-li „populace“ malá, snažíme se o *cenzus*, náhodný výběr není vhodný.
- Pilotáž otázek je obvykle nutností
  - cognitive interview
- Když nezasahovat, tak zvážit dokumenty, archivy, stopy.

# [ Případová studie ]

Podívejme se nejdřív, jak to je v tomto případě. Pak se uvidí, co dál.

- kazuistika, single-case, N=1, kvalitativní výzkum
- Především explorace, popis, ale i konfirmace
- klinická klasika
- kvalitativní (Yin) i kvantitativní (R:109)
- Případ: člověk, skupina, organizace, program, výzkum...
- N je obvykle >1!

# Případová studie – praktické aspekty

- Obtížné držet se cíle, účelu.
- Interaktivita, flexibilita.
- Potenciál pro bohatá data, triangulaci
- Promyšlený, záměrný výběr, nejen osob, ale i kontextuálních znaků (R:156)
- Případ můžeme popisovat ze všech stran i do něj můžeme zasahovat (exp.). Rozlišovat, co je co.
- Pozor na „success stories“! Obvykle nejde o výzkum.
- Zobecnění probíhá teoreticky a replikačně.

# [ Evaluace (R7) ]

Co všechno způsobuje tato aktivita, program, změna, služba...?

- Podle možností experiment, kvaziexperiment nebo ex post facto + výběrové šetření
- Případová studie nebo nomotetická verze.
- Designově nic nového, jen složitost.

# Evaluaace – komplikující faktory

- Variabilita zangažovaných
  - sponzoři, realizátoři, příjemci, veřejnost, vědci
- Množství účelů
  - vydělat/uživit se, vyřešit/zlepšit, poznat, ohodnotit, „přežít“
- Množství výstupních (závislých) proměnných
  - plánované efekty
  - zdařilost provedení
  - reflexe efektu zaangažovanými
  - náklady – cost-effectiveness
  - vyhovění normám

Široká paleta „modelů evaluace“ (R:176, 178)

# [ Evaluace formativní x sumativní ]

- **FORMATIVNÍ** – účelem je vylepšit předmět hodnocení
- **SUMATIVNÍ** – účelem je zhodnotit
- Podobně ev. procesů x výstupů

# [ Akční výzkum ]

- Reflektovaná, racionální snaha vyřešit problém tam, kde se vyskytuje
- Obvykle „praktikové sobě“, ale konzultace s výzkumníkem se hodí
- Na základě AV často vznikají programy
- Cyklus
  - plán, jednání, pozorování, reflexe....
  - tj. zřetězené experimentování in situ
  - zároveň případová studie



# [ Akční výzkum - vztahy ]

Vztah mezi praxí a výzkumem je kritický

- Výzkumník jako konzultant
- Výzkumník jako facilitátor
- Výzkumník jako evaluátor
  
- Co-operative inquiry (Heron), participative research.

# [ Design ... a co dál? ]

- Techniky tvorby dat (metody) ... znáte lépe z psychodiagnostiky.
- Výběr vzorku znáte ... ale trochu víc se zamyslíme na přednášce o validitě
- Analýza... statistiku znáte ;-)) a o kvalitativní analýze bude příští přednáška.
- Psaní ...